

K UDRŽITELNÉMU NEZISKOVÉMU SEKTORU V EVROPĚ

Závěry a doporučení z mezinárodní konference “Evropa angažovaných občanů – zdroje a udržitelnost”

Konference byla organizována v Brně Partnerstvím, o.p.s., Úřadem vlády ČR a Fórem dárců jako součást aktivit českého předsednictví EU a u příležitosti 90. výročí založení Masarykovy univerzity. Pod záštitou Alexandra Vondry, místopředsedy vlády ČR pro evropské záležitosti a Michaela Kocába, ministra pro lidská práva a menšiny.

Brněnské konference věnované udržitelnosti neziskových organizací se zúčastnilo ve dnech 4. a 5. května 2009 celkem 120 účastníků ze 17 zemí. V šesti odborných panelech se účastníci věnovali těmto okruhům: dopadům krize na neziskový sektor, legislativnímu a daňovému prostředí, spolupráci třetího sektoru s firemním, roli nadací v Evropě, financování neziskových organizací prostřednictvím moderních technologií nebo podnikáním neziskových organizací. Příspěvky, včetně profilů jednotlivých panelistů, a závěry jsou zveřejněny na webových stránkách konference www.ngosustainability.eu.

Význam třetího sektoru

Třetí sektor je považován za nezbytnou součást zdravé demokratické společnosti. Podílel se na vytváření moderní historie naší civilizace. Poskytuje infrastrukturu pro využívání občanské iniciativy, intelektuálního potenciálu i sociální solidarity v mnoha oblastech, kam nemůže dosáhnout ani stát nebo jím založené instituce. Aby mohl být využit potenciál třetího sektoru, je nutné, aby byl svobodný, autonomní, silný a ekonomicky co nejvíce nezávislý. V rozvinutých zemích OECD se třetí sektor podílí 5-7% na celkové zaměstnanosti a v posledních 20 letech roste rychleji než ostatní sektory (v některých zemích až o 5% ročně). Barometr důvěry sestavený pro letošní ekonomické fórum v Davosu jednoznačně ukázal, že neziskové organizace požívají ve společnosti větší důvěry než vlády jednotlivých zemí nebo finanční instituce, které nesou odpovědnost za globální krizi. Výzvou pro neziskové organizace je nyní tuto důvěru udržet a zúročit ji v současné době ekonomické nestability.

Důvěra v práci neziskových organizací (jak ze strany veřejnosti, tak veřejné správy) je velmi závislá na jejich transparentnosti, což bylo i jedno z hlavních diskutovaných témat konference. Účastníci se shodli, že potřeba jasných a transparentních pravidel (nikoli svazujících regulí) pro neziskové organizace je základním předpokladem pro jejich efektivní fungování a svobodnou volbu vlastních aktivit. Podle účastníků konference potřebují neziskové organizace pro svou činnost spíše liberální modely, stimuluje legislativu a daňová zvýhodnění.

Dopad finanční krize na neziskové organizace

Panelisté i účastníci potvrdili, že finanční krize dopadá velmi silně na neziskové organizace na celém světě, od USA až po střední a východní Evropu. Dopady finanční krize se v současné době projevují snižováním finančních prostředků poskytovaných soukromými subjekty - nadacemi, fondy a především firemními dárci. Financování z veřejných rozpočtů se zatím nijak výrazně nezměnilo, ale v souvislosti s propadem daňových příjmů lze očekávat v nejbližší době nižší podporu i z těchto zdrojů. Dopad krize na ochotu individuálních dárců podporovat projekty neziskových organizací se zatím neprojevuje.

I přes výše popsané nepříznivé prostředí se většina účastníků shodla na tom, že současná krize je spíše příležitostí k tomu, aby se představitelé neziskových organizací zamysleli nad posláním a rolí

jednotlivých organizací, aby se ujistili o svých hodnotách a přesvědčeních, aby vyzkoušeli nové způsoby poskytování služeb a rozvíjeli další aktivity, po kterých je ve společnosti poptávka. Flexibilní a nebyrokratický neziskový sektor, jehož hlavní motivací je naplňování svého poslání, může hrát klíčovou roli při ekonomické obnově a vytváření pracovních míst.

EU jako dobrý rámec

Účastníci potvrdili, že Evropská unie je dobrým rámcem ke sdílení některých ověřených modelů a doporučují, aby se jejich využitím zabývala Evropská komise, Evropský Parlament i vlády a parlamenty jednotlivých členských zemí.

Ministr pro lidská práva a menšiny předsedající České republiky Michael Kocáb přislíbil přenést relevantní doporučení konference na úroveň Evropské rady, navíc přítomní zástupci ze Švédska pozvali ostatní účastníky konference na říjnové fórum, které se uskuteční v rámci švédského předsednictví a které bude v tématech konference pokračovat (www.ngoforum09.se).

Doporučení konference pro jednotlivé sektory:

Neziskové organizace

Pro překonání současné finanční krize je důležité, aby se neziskové organizace soustředily na aktivity související s jejich posláním, aby dodržovaly rozpočty a nečerpaly více, než mají zajištěno příjmy, aby do rozpočtů zahrnovaly všechny skutečné náklady a hledaly nové zdroje svého financování. Závislost na jednozdrojovém financování je v dnešní situaci velmi riskantní - je nutné věnovat své úsilí pro získání vícezdrojového financování. Účastníci konference se shodli, že je žádoucí nejen zvyšovat počet dárců, ale také snažit se rozšířit okruh dárců o ty, které nebyly dosud příliš využity.

Dobrá správa majetku nadací

Je nezbytné, aby se nadace (neziskové organizace založené jako sdružení majetku) více profesionalizovaly a postupně zlepšovaly své řídicí schopnosti při správě svého majetku, aby získaly větší finanční prozíravost a spolupracovaly s finančními experty. Vzhledem k tomu, že nadace jsou subjekty, které podporují veřejně prospěšné projekty z výnosů ze svého majetku, je nutné, aby se o svůj majetek staraly odpovědněji než kdy jindy.

Strategie pro neziskové organizace

Panelisté i účastníci konference nabídli neziskovým organizacím několik doporučení, jak se vyrovnat s krizí, včetně následujících:

1. využijte příležitostí, které nabízí současná krize, a rozšiřte základnu vašich podporovatelů a klientů.
2. plánujte svoje aktivity s předstihem, odhadněte vaše budoucí příjmy na několik nadcházejících let a podle toho si vytvořte svůj plán
3. vytvářejte partnerské vztahy a konstruktivně spolupracujte s veřejnou správou, soukromým sektorem a dalšími neziskovými organizacemi
4. zaměřte se na strukturální změny, snižujte své náklady a zvyšte svou efektivitu práce
5. pokračujte v marketingu služeb vaší organizace – nyní není vůbec vhodná doba pro omezení vaší publicity
6. vytvořte tlak na EU, aby změnila procedury pro financování neziskových organizací.

Neziskové organizace jsou dále vyzývány, aby pomohly podnikům definovat jejich priority při realizaci strategií Společenské odpovědnosti firem (Corporate Social Responsibility). Neziskové organizace by i nadále měly pokračovat ve výměně svých zkušeností na evropské úrovni v oblastech řízení neziskových organizací, fundraisingu a transparentnosti. Vzájemné sdílení myšlenek a nápadů od zkušenějších neziskových organizací těm, které teprve získávají na významu, je obrovsky důležitá.

Navíc, pokud se podaří neziskovému sektoru vystupovat v zásadních otázkách jednotně, pak se může rovnocenným partnerem podnikům a veřejné správě.

Vlády členských zemí EU

Neziskové organizace potřebují pro financování svých aktivit diverzifikované zdroje, aby mohly i v době ekonomické krize sloužit potřebám společnosti. Účastníci konference žádají vlády jednotlivých zemí, aby spolupracovaly s neziskovými organizacemi při přípravě opatření zvyšujících transparentnost a zlepšujících legislativní a daňové prostředí (jako je např. definování statutu veřejné prospěšnosti nebo podporování podnikatelských aktivit sloužících podpoře veřejného zájmu), aby podpořily samoregulační mechanismy sektoru a umožnily využití nových forem získávání zdrojů jako jsou např. státní fondy, které spolufinancují úspěšné fundraisingové počiny NNO nebo vznik legislativy umožňující získávání drobných individuálních darů. K tomu může mimo jiné přispět zavedení 1-2% daňových asignací nebo takových opatření, která umožní lidem odečítat si ze základu daně malé dary, například ve výši 5 euro. Přístup jednotlivých vlád se bude pravděpodobně lišit stát od státu, ale každá země by měla mít svoji strategii jak umožnit, aby občané mohli neziskové organizace podporovat.

Vlády byly dále vyzvány, aby zvážily diferencování sazby DPH pro některé neziskové aktivity a sociální podnikání tak, jako je tomu v některých zemích EU (např. nulová sazba DPH ve Velké Británii). Dále by měly národní vlády vytvořit příznivé podmínky pro pořádání charitativních loterií, zejména v těch zemích, kde ještě neexistují. Charitativní loterie byly totiž na konferenci označeny za jeden z možných způsobů, jak zajistit neziskovým organizacím udržitelné financování. Vytvoření podobných podmínek by se mohlo stát prvním krokem ke spravedlivějšímu a transparentnímu rozdělování zisků z loterií na charitativní účely. Účastníci ze zemí, kde charitativní loterie již fungují, vyslovili přání, aby takové loterie nebyly diskriminovány vůči jiným (státním) loteriím.

Evropská komise a Evropský parlament

Účastníci konference se shodli na potřebě vytvoření základního rámce, který by umožnil harmonizaci legislativy a standardů pro činnost neziskových organizací na evropské úrovni. Tímto způsobem je možné podpořit transparentnost neziskových organizací, která je pro rozvoj třetího sektoru zcela zásadní. Taková pravidla by měla vzniknout zdola, z iniciativy neziskových organizací a s podporou jednotlivých členských zemí. Evropská komise by se měla stát facilitátorem takových procesů na národní úrovni.

Nadace

V Evropě je pojem nadace a nadační jmění definován v různých zemích různě. V praxi je potom nemožné zavést jednotný standard pro činnost nadací. Na konferenci panovala shoda v tom, že by měl být vyjasněn statut nadací a vytvořeny minimální pravidla pro jejich činnost, a to z důvodu posílení jejich transparentnosti. Proto byl také účastníky konference podpořen návrh na vytvoření statutu (jako nového typu „evropské právnické osoby“) tzv. evropské nadace, který má být chápán nikoli jako návrhu na sjednocení právní úpravy v zemích EU, ale jako prostředek pro stanovení minimálních podmínek pro transparentnost a pro umožnění daňových úlev na charitativní dary napříč celou Evropou.

Veřejná prospěšnost

Klíčovou otázkou pro formulování zásad fungování neziskového sektoru je formulování statutu veřejné prospěšnosti, jaký je minimální standard a jak vyvážit výhody a povinnosti vyplývající z takového statutu. Jde o klíčovou otázku, která bude určovat vývoj neziskového sektoru: buď se stane více nezávislým a více transparentním, nebo se naopak zvýší jeho závislost na státu. Pro neziskový sektor by bylo prospěšné, kdyby EU stanovila, že neziskové organizace v zemích EU mohou poskytovat komerční služby, a kdyby organizace poskytující veřejnou službu měly v EU všude stejné

podmínky. Uznání sociálního podnikání vytvářející veřejně prospěšný zisk z ekonomického pohledu je dalším konceptem, který se postupně uplatňuje ve více zemích, a proto by měl být podporován Evropskou komisí.

Revize financování z EU

Účastníci se shodli, že míra průhlednosti financování neziskových organizací Evropskou komisí by měla být přinejmenším zachována a že pravidla pro poskytování dotací by měla být zjednodušena, když už ne zcela změněna. Evropská komise by se neměla soustředit pouze na přímou podporu neziskových organizací; je žádoucí poskytovat také nepřímou podporu, která má pravděpodobně větší dopad na udržitelnost třetího sektoru. V případě, že neziskové organizace ztratí svou nezávislost, pak ztratí i podporu veřejnosti. Účastníci vyzývají EU a členské země, aby podpořily diversifikaci zdrojů pro neziskové organizace a hledaly takové modely, které rozšíří finanční zdroje pro jejich činnost.

Charitativní loterie

Pro občanskou společnost je spolehlivé a dlouhodobé financování zásadním předpokladem udržitelného rozvoje. Platí to především v dobách finanční nejistoty, kdy se snižuje podpora jak ze státních zdrojů, tak z firemních zdrojů. V jednotlivých členských státech EU existuje řada úspěšných fundraisingových modelů jako například charitativní loterie, dárcovské SMS nebo systémy zaokrouhlování plateb ve prospěch charitativních aktivit (Round It Up). Z těchto důvodů doporučují účastníci konference Evropské komisi, aby optimalizovala právní a daňové prostředí ve všech členských zemích tak, aby se takovéto inovativní modely mohly uplatnit v rámci celé EU, a to společně s výhodami, které z nich plynou.

Ve všech 27 členských zemích EU by bylo možné každoročně získat více než 10 miliard Euro, pokud by bylo umožněno provozovat charitativní loterie. Z tohoto důvodu účastníci konference doporučují Evropské komisi, aby:

1. v zemích, kde charitativní loterie dosud nebyly zavedeny, umožnila jejich provozování z důvodu vytvoření udržitelného zdroje financování pro neziskové organizace
2. v zemích, kde charitativní loterie jsou již zavedeny, je nediskriminovala ve vztahu k jiným (státním) loteriím
3. uznala charitativní loterie jako efektivní fundraisingový nástroj umožňující dlouhodobou institucionální podporu neziskovým organizacím a aby tímto způsobem pomohla řešit současné globální problémy a výzvy a umožnila tak neziskovým organizacím využívat tento nástroj ve všech zemích EU
4. definovala koncept charitativní loterie v (budoucí) legislativě EU, ve které bude přihlédnuto k následujícím aspektům:
 - loterie je soukromou iniciativou (bez zásahu státu do rozdělování příspěvků)
 - prostředky z loterie nenahrazují státní dotace
 - z provozování charitativní loterie není vyvářen individuální zisk
 - minimálně 20% obrátu je určeno pro charitativní organizace (zbytek je rozdělen na výhry a provozní náklady loterie).

Statistická data a výzkum

Pro lepší porozumění role třetího sektoru ve společnosti je žádoucí shromažďovat jednotná statistická data, která by měla být získávána za každou členskou zemi EU. Příkladem může být počet zaměstnanců, výše a struktura výnosů, počet neziskových organizací, apod. Jednotný soubor statistických dat na úrovni EU by pak umožnil analyzovat vývoj sektoru a jeho potřeby.

Firmy

Snížení podpory firemních dárců neziskovým organizacím je v kontextu globální recese evidentní. Účastníci konference doporučují, aby firmy nepřerušovaly spolupráci s neziskovými organizacemi, nýbrž aby se snažily udržet svou podporu na určité úrovni odvíjející se proporcionálně od jejich příjmů (např. 1%).

Účastníci dále doporučují, aby firmy úžeji spolupracovaly s neziskovými organizacemi nejen v rámci naplňování svých cílů společenské odpovědnosti firem, ale i v rámci jiných vztahů jako je dárcovství nebo sponzoring.